ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

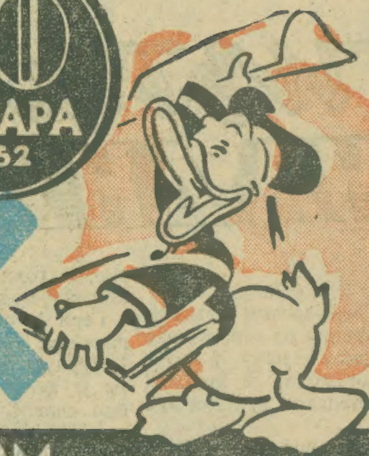

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XVI — Број 110 — Субота, 6 фебруар 1954

ШИЛОА

НЕ МОЖЕ ДА СЕ СЕТИ

ТРА-ЛА-ЛА...

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

ПОЧИЊЕ ДА ДОНОСИ У ИДУЋЕМ БРОЈУ
МИКИ ТРАГА ЗА МУЛА-ЛОМ
НОВ СТРИП У НАСТАВЦИМА

ЛЕПАК

С.К. СЛОГА

СЛИЧНОГ ТИПА САМ ВЕЋ РАНИЈЕ НЕГДЕ ВИДЕО! САМО ГДЕ?

Walt Disney

Изгубљен на дну океана

(5)

Гери се муњевитом брзином окрете и крикну од запрепашћења. На једном камену, у полутами пећине, седео је Бринкендорф с машинском пушком преко колена.

— Већ три дана вас овде чекам, — рече он и насмеја се усиљено. — Били сте веома спори, пријатељи моји!

— Бринкендорф, — промуца Гери као да не верује сопственим очима. — Ви сте, значи, украли планове с намером да од тога направите добар трговачки посао. Израдили сте дупликат „Ротифера".

Бринкендорф га прекиде презриво слежући раменима:

— Јасно је да сам намеравао да начиним добар трговачки посао. Ја то и сад намеравам. Зашто бих иначе стављао свој живот на коцку и спустио се у овај подводни пакао...

Кеслеров мирни, озбиљни глас, у коме као да се осећало неко жаљење, пресече њихово објашњавање:

— Он ме је присилио да вас позовем. Мој радио-отпремник престао је да ради још пре недељу дана. Јер, батерије не могу вечито да трају. Боље да сам умро но што сам и вас домамио у његову злочиначку клопку... — и, готово несвесно, његови прсти додирнуше широку модрицу преко чела.

Гери је осетио како га преплављује талас мржње. Крв му је јурнула у главу, а у ушима му је тутњало. Пре но што је био способан да ма шта изусти, Мк Неб просикта кроз стиснуте зубе:

— Па шта сад, ти проклето риђе штене?

— Сад... — Бринкендорф се окрете и погледа на другу обалу мале пећинске драге, која је била покривена црвенкастом маховином. Геријев поглед пође за његовим. У подножју једног каменог брежуљка, са извученим точковима за кретање по суву, лежао је дупликат „Ротифера"... — Сад ћемо сви прећи на другу страну. Не треба да заборавите да у овој машинки има довољно метака за сву тројицу. Тада ћу ја отиснути у воду своју подморницу и кроз десет минута мене ту више неће бити. Не намеравам ни да вас побијем, нити да онеспособим ваш брод. Али, то свакако и сами увиђате, бићу принуђен да се на неки начин ипак осигурам. Због тога ћу, чим изађем из пећине, разорити динамитом улаз у њу.

Гери је стајао као окамењен. Он није могао да поверује да један човек може тако мирно да говори о својим злочиначким намерама. Бринкендорфове речи, изговорене подругљивим гласом, једва су долазиле до његове свести.

— Чудна је атмосфера у овој пећини. У њој има довољно кисеоника да више људи може да живи неколико недеља. Али, сваким удисајем њега је све мање. Овде нема биљака с хлорофилом које би угљендиоксид поново претвориле у кисеоник. Бојим се, заиста се бојим, да ћете се ви кроз неколико недеља угушити због недостатка кисеоника.

Последње речи Бринкендорф пропрати грубим, промуклим смехом. Махнувши машинском пушком према својој подморници, он настави:

— Пожурите, пријатељи. Ја имам неку одвратност према пећинама. Клаустофобију. Чини ми се да се у науци тако зове. Зар не, пријатељу Гери? Не завидим вам много на вашем будућем стању.

Бринкендорф прислони цев машинске пушке Герију на леђа и тројица пријатеља пођоше пред њим према другој обали.

Док су тако корачали испред Бринкендорфа који није спуштао цев своје машинске пушке, Кеслер је укратко испричао двојици пријатеља како је доспео у пећину и о своме животу у њој.

— Изгледа да ми је судбина одредила другу смрт, а не да се удавим, — поче он своју причу, болно се смешећи. — Пошто се кабл прекинуо, тонуо сам брзо као гвоздено ђуле. Кад сам био на дубини од три и по миље, вода је почела да продире у моју куглу. Продирала је тако брзо да сам мислио да је дошао крај. Метални омотач лопте просто је стењао и цвилео под огромним притиском. Био сам уверен да ће се кугла распасти. Али... не знам како... ипак је издр-

жала. Тада су ме захватиле дубинске струје и играле се са мном као лоптом за пинг-понг. Најзад, угледао сам овај кањон. Препознао сам га одмах, јер сам пред спуштање читаве ноћи проводио над најновијим картама океанографског института. Та иста струја која је зграбила „Ротифер" пред улазом у ову пећину, привукла је и моју куглу. Искрцао сам се у једном плитком заливу, прилично далеко одавде. И од тада па до данас живео сам у пећини, на обали залива.

Мк Неб га погледа запрепашћено.

— Али, од чега сте живели? Зар сте читаво то време јели само двопек који сте са собом понели?

Покретом главе Кеслер показа меку, црвенкасту маховину по којој су газили.

— То је била моја храна, — одговори он смешећи се. — Ја чак и не знам где да је уврстим... То није права биљка, јер до ових дубина не допире сунчева светлост која је биљкама потребна за размену материја. Можда је пола животиња, пола биљка. Овде, изгледа, постоје могућности за опстанак неких животињских врста, јер сам у води приметио неке чудне, сићушне животиње које помало личе на рибе.

— Морам да признам да ви, и поред вашег бледила, никад нисте изгледали здравији него сад, — прекиде га Гери. — Зар се и вама то не чини чудно? Јер, у оваквим животним условима, с једноличном храном, то изгледа просто невероватно.

— Можда због тога што овде нема бактерија. Као што знате, оне не могу да живе у морским дубинама. Не... изгледа да је овде потребно нешто страшније но што је бацил па да човек умре.

Кеслерова последња реченица вратила их је у стварност и потсетила на оно што их ускоро очекује. Као по договору, покушавали су да бар привремено забораве на судбину коју им је Бринкендорф припремио. Јер, није било пријатно мислити о ужасима који их чекају кад сав кисеоник буде потрошен. У тим неприродним климатским условима, умирање и смрт мора да су страшни. У средини у којој нема бактерија тело умрлог не подлеже труљењу и вечито ће остати онакво какво је било за живота. Умрли ће се разликовати од живог само по томе што се неће кретати и говорити. И сваки од њих тројице зажелео је да умре први. Јер, помисао да може остати последњи, принуђен да живи поред мртвих тела својих пријатеља, била је страшнија чак и од помисли на смрт.

У то су стигли до Бринкендорфове подморнице, којој је он у својој злурадости дао име „Супарник".

— Овде се морамо растати, — обрати им се он суво. — Ја се враћам у свет обасјан сунцем да реализујем тековине своје... вредноће и памети. Остављам вас овде, на дну океана. Мислим да вам то неће бити непријатно, јер сте сва тројица горели од жеље да овамо дођете.

Узмичући натрашке, Бринкендорф приђе отвореним вратима своје подморнице, попе се у њу и залупи врата на кабини. Помоћни точкови за кретање по суву стадоше да клизе по мекој црвеној маховини.

Кад су точкови додирнули тле, Кеслер клону као да га је напустила и последња нада. Мк Неб је псовао кроз зубе. Наједном, Гери шчепа за руке своја два пријатеља и повуче их према обали.

— Сад нам се пружа последња и једина могућност за спасење, — повика он трчећи. — Кроз два минута његова подморница улетеће у воду и он нас неко време неће моћи држати на оку јер ће му вода запљуснути прозор. Покушаћемо да га тучемо брзином. Док он укључи моторе, ми ћемо већ бити у подморници, а онда...

— Ако нам то буде нешто користило, — прекиде га Кеслер. — Он ми је рекао да је начинио подморницу бољу од наше. Можда ћемо стићи сувише касно...

— Можемо бар да покушамо, — одврати Гери и убрза корак.

Кад су се они укрцали у подморницу и пошли према отвору пећине, „Супарник" је већ увелико секао површину воде. Гери је знао да их само брзина може спасти.

Но, кад је рефлектор са „Ротифера" осветлио камени свод пећине, застао им је дах. Уз саму таваницу био је прилијубљен обичан гумени балон, напуњен по свој прилици хелијумом или водоником. Испод њега је нешто светлуцало. То је била мала, сребрнаста кугла из које је избијао сноп варница. Гери прискочи полузи за роњење и повуче је свом снагом, узвикнувши: „Ронимо! Та паклена кугла може да експлодира сваког секунда!"

Тек што се усталасана и запењена вода склопила изнад „Ротифера", одјекнула је страховита експлозија, која је готово разнела камени свод. Блато и камење, као какав водопад, сручили су се у воду. Испред окна на „Ротиферу" навукла се црна завеса која је потпуно заклонила видик. Тројица путника наједном се нађоше на поду подморнице, која је нагло полетела према дну, а затим, пошто се неколико пута окренула у круг, стала лагано да се њише. Без капи крви у лицу Гери је притрчао контролној табли и с храброшћу која може да се роди само из очајања повуче палицу за дизање. Кроз таму густу као најцрње мастило подморница је стала да се пење према површини. Да ли у живот или смрт, то нико од њих тројице није знао.

Наједном, кроз ситно комађе стена које се још осипало с таванице, подморница је избила на површину. Потпуно исцрпен од узбуђења и страха, Кеслер се сручи на столицу и стаде да отире чело. Мк Неб, наизглед нешто мирнији, стајао је поред прозора, дубоко замишљен. О чему је мислио? Можда о смрти коју тек што су избегли.

Но, тај предах трајао је свега неколико секунди. У кабини се, сасвим неочекивано, зачу Бринкендорфов смех. Радиоапарат је остао отворен кад је подморница улетела у пећину, а од узбуђења што су угледали Кеслера, Мк Неб и Гери заборавили су да га искључе. У тишини која је дотле владала у кабини, одјекивао је Бринкендорфов грлени глас.

— Пријатељи моји, били сте заиста паметни. Не знам само да ли сте довољно паметни да побегнете и од овог пламена који ћу овог тренутка да уперим на вас.

У једном скоку сва тројица се нађоше поред кружног прозора. У истом тренутку угледали су оно чиме им је Бринкендорф претио. Зауставивши дисање, напрегнуто су посматрали како се на кљуну „Супарника", који је стајао с ону страну улаза у пећину, мали мехур белог пламена претвара у пламени језик. Не владајући више собом, Кеслер очајнички викну:

(Наставиће се)

Османлије
и њихов начин ратовања

Како је изгледала она силна турска војска под чијим су ударцима некад падали и најутврђенији градови у Европи? Како је та војска, без моторизације, превањивала своје дуге путеве и како је, без тенкова и авиона, предузимала јурише којима се било веома тешко одупрети?

Међу документима који о томе говоре налази се и књига нашег земљака Михаила Константиновића из Остврице, „ког су Турци негда заробили и међ јаничаре дали". Књига је написана око 1490, и то на пољском језику, а у Београду је, у преводу Јанка Шафарика, изишла 1865 године. У предговору томе делу Шафарик каже да је Константиновићева „Турска историја или кроника" „најстарије дело о Турцима, преважно за тадашњу Европу, јер је написано од очевидца и зналца Турака управ онда кад су ови почели бивати за хришћанство најстрашнији и најопаснији".

Према казивању овог хроничара, Турци су, полазећи у бој, увек водили са собом доста камила. Једне су носиле оружје, друге — храну, треће — чадоре и бубњеве. Кревет и друге личне цареве ствари товарене су на мазге.

Турска војска имала је четири разна барјака: бели, црвени, зелено-црвени и жуто-црвени. Ако се негде развију сва четири барјака, онда је то знак да се ту налази и сам цар са својом пратњом. Цар је јахао коња, а око њега су вазда били јаничари, његова најбоља и најсигурнија војска. Султан Мехмед називао је своје јаничаре јагањцима и говорио им: „Што год је моје, то је и ваше".

Да би се лакше кретали, Турци су често место топова носили материјал за ливење тога тешког оружја. Топове су лили под самим бедемима града који су намеравали да освоје.

Уочи самог јуриша, војска је морала прво да доведе из поља, са паше, све коње, камиле и мазге, да стока за време напада не би пала непријатељу у руке. Затим се, ако би већ био мрак, при запаљеним лојаним свећама објављивало шта ће као награду добити онај ко први изнесе барјак на вид непријатељског утврђења, шта други, а шта трећи. Онда се Турци добро наједу, напију и међусобно се изљубе и опросте. У тим тренуцима јаничари су знали да изваде своје сабље из корица, па корице баце на гомилу, запале и на тој ватри зготове себи јело. То је била нека врста завета: сабље имају да се поломе у боју, па корице више неће ни бити потребне.

У напад се полазило обично ноћу. Војска се прво привуче непријатељском утврђењу и ту чека, а у свануће ступе у дејство топови. После жестоке топовске паљбе, јаничари, уз бубњање и заглушну вику, пењу се уз лествице на бедеме. За време јуриша на Јајце, улето 1463, један јаничар био се испео на тврђаву и истакао барјак, али у том тренутку један бранилац града, с оне стране зида, такође се нашао на врху бедема и зграбио турски барјак. Два војника — нападач и бранилац — ухватили су се у коштац, па су обојица пали и погинули.

Турци су имали изванредну коњицу. Од самог топота њихових брзих коња и думбарања њихових добоша бежали су многи малодушници. Саветујући хришћане како треба да се боре против Турака, писац „Турске историје" упозорава да је турски војник такав „да ако га гониш, он ће ти побећи, ако ли он тебе гони, онда му нећеш утећи. Турци и њиови коњи зато што су лаки свагда су бодри, а ви са вашим коњима због превеликог терета свагда сте троми".

Вампуми

Истраживачи предела који се шире око реке Мисисипи забележили су да тамошња индијанска племена, нарочито Ирокези и Хјурони, носе украсе сличне појасевима, а називају их вампумима. Реч потиче из језика Хјурона.

Уствари, вампум није само украс, иако је то обично данас, него је нарочита врста „писања", која се састоји у томе да се разнобојне морске шкољке, корали, бисери, затим перје, биљке, семенке и сличне стварчице нанижу на кожне каишеве, биљна влаканца итд. Ту врсту „писма" познају Ирокези и Хјурони, а сами вампуми личе на ђердане.

У старија времена вампуми су служили као записи свештеника; затим као средства за објаву рата и склапање мира. Тако постоји вампум што су га Ирокези, крајем 17 века, предали Виљему Пену, оснивачу Пенсилваније и Филаделфије, као знак вечног пријатељства између њега и њих. На том вампуму претстављен је један Европљанин са шеширом и један Индијанац без шешира. Исто тако, познато је да је и Колумбо добио један вампум од једног племена са Хаитија, који је био украшен златом.

На вампумима су, такође, исписивани и закони који су се јавно читали на скупштинама, затим су вампуми служили као новац, знак права својине итд. Вампуми су се обично веома брижљиво чували у дому поглавица, јер су претстављали важне документе јавног живота. Вампуми су, такође, играли важну улогу у односима црвенокожаца и белаца, као што је случај када су склапани трговачки уговори, затим када су покрштавани Хјурони итд.

Ако неко племе није хтело да прими вампум, онда је то био знак да не пристаје на предлоге у уговору. Ако би вратило вампум, онда је то значило прекид уговора. Има још примера за што су све служили вампуми. Тако, ако је неки Ирокез убио човека и послао његовој породици чист, бео вампум, онда је то значило да се он извињава и моли за опроштај. Тиме је крв измирена, а пријатељство обновљено. Ако је у том случају једно племе послало другоме црвен вампум на коме је био знак беле секире, онда је то био знак објаве рата.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК СТОЈИЉКО СТОЈИЉКОВИЋ, БЕОГРАД, МАКЕДОНСКА 31. — ИЗДАЈЕ И ШТАМПА „ПОЛИТИКА" ШТАМПАРСКО-ИЗДАВАЧКО ПРЕДУЗЕЋЕ, БЕОГРАД, МАКЕДОНСКА 31. — ТЕКУЋИ РАЧУН БРОЈ 102-Т-82. ПОШТ. ФАХ 124. — ПРЕТПЛАТА ЗА НАШУ ЗЕМЉУ: ГОДИШЊА 500, ПОЛУГОДИШЊА 250 ДИНАРА. ЗА ИНОСТРАНСТВО ГОДИШЊА 760, ПОЛУГОДИШЊА 380 ДИНАРА. РУКОПИСИ СЕ НЕ ВРАЋАЈУ.

ТОПОВИ из Словеније у првом устанку

„Сад већ ни судија други није било у земљи осим дахија и њиови кабадахија и субаша". Тако пише Вук Караџић и тиме доста добро карактерише политичке прилике у Београдском пашалуку крајем 18 века, кад је због турских зулума број одметника стално растао. Сама сеча кнезова, почетком 1804, била је једна од варница из које се разбуктао устанак. До половине године под оружјем је било већ око 50.000 људи.

Турска влада одмах је послала своје трупе на устанике, али у сукобу на Иванковцу Турци су претрпели први пораз. Затим су доживели катастрофе на Делиграду, Мишару и у Поречу, а круна устаничких победа било је заузимање Београда.

Већи део пашалука био је ослобођен, па се осетила велика потреба за оружјем и џебаном, да би се са успехом одолевало многоструко јачој турској сили. Устаничке вође покушале су да набаве то оружје изван Србије. Покушај набавке оружја преко Земуна није донео неке видније резултате, иако су се Срби-земунски трговци трудили да преко Саве пошаљу што више џебане. Због тога је Совјет послао своје претставнике у Словенију. Пошто је већи део устаничких вођа био из реда марвених трговаца, они су добро познавали прилике у Словенији, у којој су и раније, за новац од продатих свиња, набављали гвоздену робу.

Почетком 1806 године делегати Совјета нашли су се у Словенији и почели преговоре за куповину топова, мерзера и пушака. У то време у Словенији је била јако развијена индустрија топљења и ливења гвожђа. Само у Крањској 164 железаре обрађивале су гвоздену руду. Штајерска је такође била позната по својим ливницама, а у Корушкој је била нарочито развијена производња пушака. Устанички изасланици обишли су и Суву Крајину, Птуј, Љубљану и Трст. Њихову пажњу привукла је нарочито топионица и ливница у Двору крај Жужемберка, највећа у то доба, у којој је радило око 500 ливаца.

Управнику фабрике у Двору Срби су одмах понудили склапање уговора за испоруку 50 топова и мерзера, али бечки двор, да не би дошао у сукоб с Портом, није то дозволио. Због тога су се посланици обратили Словенцу Ивану Томану, који је имао једну мању ливницу у Заградцу, у којој су српски трговци обично куповали потков за коње. На предлог делегата, Томан је направио план за изградњу сопствене фабрике оружја, па је довео десетине стручних пушкара који би радили у новоподигнутој фабрици. Гроф Ауерсперг, власник ливнице у Двору, бојећи се конкуренције, спречио је остварење ове замисли и оптужио Томана да шурује са Србима.

Устанички емисари нису клонули духом. Они су међу ливцима и топионичарима створили илегалну организацију за пребацивање оружја у Србију. Та организација звала се „Веза" и имала је задатак да износи топове и оружје из фабрика и да га тајним каналима одашиље у Србију. Организација је нарочито успешно радила међу радницима ливнице у Двору, који су успевали да извуку из фабрике читаве мерзере. Слична организација створена је и међу возарима топова за Трст, пошто су ове фабрике израђивале оружје за аустроугарску морнарицу у Трсту. Родољубиви српски трговци у Трсту, помоћу новца, омогућавали су да се изнесу топови и из самог тршћанског арсенала, одакле су морем упућивани у Црну Гору, а одатле пребацивани у Србију.

Порта је због овога често протестовала код бечке владе, али је то остајало без резултата, јер је организација била јединствена. Нису имали успеха ни поједини жбири, који су покушавали да се у њу увуку. Оружје је отицало у Србију преко више канала, али је највећи сабирни центар био у Двору, одакле су, поред топова, отпремани и мерзери и пушке. „Веза" је имала и међу пушкарима свог претставника, који се старао за транспорт пушака, које су већим делом пристизале из Корушке, преко Крања и Љубљане. У исто време он је набављао и сировине за њихову израду међу чувеним пушкарима из Боровља. Из Суве Крајине оружје је пребацивано преко Метлике и Карловца за Сисак. Топове извучене из транспорта за Трст „Веза" је испоручивала преко Карловца.

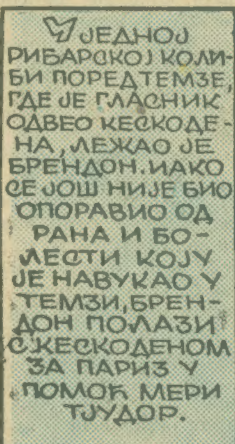

КРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ

САЗВЕЖЂА

Чим падне сумрак, на небу се појаве звезде. И што небески свод постаје тамнији, на њему се види све више звезда. Звезде су увек привлачиле пажњу људи, па су их они још од најстаријих времена поделили у групе или сазвежђа и дали им имена разних митолошких јунака, животиња, направа итд. Та имена сачувала су се све до данас. Она су настала на тај начин што је људима једно сазвежђе изгледало као медвед, друго као лабуд, затим као стрела, змај итд. Сазвежђа Орион, Плејаде и Велики Медвед помињу се и у најстаријим временима, а о њима говори и Хомер. Сва сазвежђа која су позната савременој науци нису била позната људима Старог века. Њихов број повећавао се у току векова, онако како су их људи постепено проналазили. Данас је на целом небеском своду познато 88 сазвежђа, од чега 39 на северној и 49 на јужној полулопти. Из наше земље могу се видети 53 сазвежђа, док се 35 не виде јер се никада не дижу изнад нашег хоризонта. За сазвежђа се обично употребљавају латинска имена, а у новије доба она се пишу скраћено. Тако се сазвежђе Бик (латински Taurus) пише Tau, Велики Медвед (латински Ursa Major) пише се U Ma итд.

Све звезде које се могу видети голим оком имају поред својих посебних имена још и ознаке словима грчке азбуке. Тако се најсјајнија звезда у сазвежђу означава првим словом — алфа, а остале редом другим словима. Пошто је број звезда у сазвежђу већи од броја слова у азбуци, то се означавање наставља латинским словима, а касније нарочитим бројевима. Означавање звезда словима увео је астроном Бајер 1603 године, а Фламстид је почетком 18 века издао први велики каталог у коме су звезде сваког сазвежђа пописане засебно.

На цртежу који вам приказујемо дајемо вам поредак звезда из неких главнијих сазвежђа. Тако број 1 приказује сазвежђе Лабуд, број 2 Малог Медведа, број 3 Шкорпију, број 4 Великог Медведа, број 5 Бика, а број 6 Змаја. Овде ћемо побројати имена неких сазвежђа која се код нас виде у току целе године: Мали Медвед, Велики Медвед, Змај, Кефеј, Касиопеја, Рис, Жирафа. Да би се видело како су имена сазвежђа давана по митолошким личностима, животињама, направама итд., набројаћемо још известан број сазвежђа: Гавран, Гуштер, Јарац, Кит, Лав, Андромеда, Херкул, Персеј, Троугао, Теразије, Врч, Једро, Прова, Крма, Сто, Микроскоп, Мрежа, Дурбин итд.

Који је одговор тачан?

Акизам је:
претварање
муцање
подизање потонулих подморница
филозофска струја

Креолин је:
хаљина
врста уља
минерал
једно место у Америци

Гологлавник је:
лептир
колач
планина
село

Муспелхајм је:
проналазач магнета
део света
варош у Руру
човек који се храни само биљним плодовима

ОДГОВОРИ:

Акизам је претварање; кад се неко прави да за нешто не мари, као лисица у басни кад је рекла за грожђе да је кисело.

Креолин је тамна, црвеносмеђа течност налик на уље. Има мирис катрана. Водени раствор је бео као млеко. Употребљава се за дезинфекцију и за хируршке потребе.

Гологлавник је пита од пројиног брашна са зељем, спанаћем или киселим купусом.

Муспелхајм је у нордиској митологији јужни, светли и топли део света; пламени свет од кога има да почне пропаст света.

За цртаче почетнике

ШАРЕНИ ЛЕПТИРИЋ

Познато је да је сваки почетак тежак. Да бисмо вам олакшали посао, дајемо вам преглед да видите како се постепено може доћи до слике шареног лептирића.

Најпре треба нацртати горњу слику, коју може да изради и најслабији почетник-цртач. Кад се та прва скица постепено ишара као што то показује цртеж у средини, онда се лако може доћи до шареног лептирића, као што показује трећа, доња слика.

Покушајте па ћете се уверити да ипак није тако тешко нацртати шареног лептирића.

МАШИНЕ које МИСЛЕ

На једном крају лавиринта налази се миш, а на другом комадић масног сира. Лавиринт је, наравно, замршен и испресецан попречним пролазима и „слепим ходницима". Препреке су многобројне и тешке, али миш, кога неодољиво привлачи мирис сира, ипак успева да нађе прави пут и да утоли глад. Миш је паметна и упорна животињица и он ће, после неколико шетњи кроз лавиринт, научити да дође до сира најкраћим путем. Јер, сударање с препрекама и остала мучна и болна „искуства" служе му касније као опомена. То, најзад, није нимало чудно, јер је познато да многе животиње „памте" рђава искуства и избегавају места где им се догодила нека незгода.

Али, може да нам изгледа чудно да и један механички миш, начињен од метала и жица, може да скупља и касније користи стечена искуства. Па ипак, и такав „миш" постоји. Његово тело уствари је један трајан магнет дуг пет сантиметара. Место ногу он има три точкића, а уместо осетљивих бркова танке бакарне жице. „Сир" до кога овај „миш" треба да дође уствари је један електрични пол. И „миш" и „сир" налазе се у лавиринту са ивицама од по шездесет сантиметара, који је састављен од четрдесет покретних алуминијумских делова. До „сира" може да се дође само једним путем. Кад се окрене прекидач, механички миш полази да тражи храну. Он се судара с једном препреком, одбија се од ње, мења правац, поново наилази на препреку, опет се одбија и полази другим путем. Већ је пун „модрица", али упорно наставља пут и приближава се „сиру". Најзад, после два минута лутања, он стиже до њега. У том тренутку зазврји једно мало електрично звонце као да објављује победу упорног „миша".

Кад се „миш" поново стави на исто место одакле је први пут пошао и окрене прекидач, он ће опет поћи према „сиру", но овога пута неће ударити ни у једну препреку, нити ће начинити иједан погрешан корак. И, уместо за два минута, стићи ће на циљ за свега дванаест секунди. Ако се, пак, постави у неки део лавиринта кроз који при првој „шетњи" није прошао, он ће поново почети да налеће на препреке, да се одбија од њих и да мења правац, све док не стигне у неки већ познат ходник. А тада ће, без „двоумљења", поћи право према сиру. Заиста, паметан „миш"! Јер, чак и ако се неке покретне препреке у лавиринту распореде друкчије, он ће запамтити све ходнике који су остали неизмењени.

Овај необични „глодар" — израђен у великој огледној лабораторији која носи име проналазача Бела — креће се, „мисли", „памти" и „скупља искуства" помоћу једног „електронског мозга" који се налази испод металног пода лавиринта. Иако личи на играчку, „миш" није начињен ради забаве. Помоћу њега научници покушавају да начине „електронски мозак" који ће бити у стању да запамти телефонски број који затражи неки претплатник и да аутоматски испроба све линије у телефонској мрежи док не успе да нађе неку слободну и тако успостави тражену везу. Значај ове пробне справе лежи у њене четири особине: да долази до решења проблема користећи своје раније погрешке и искуства; да памти правилно решење и може да га примени касније; да је у могућности да већ стеченим искуствима дода нова; и, најзад, да је у стању да потпуно „заборави" једно

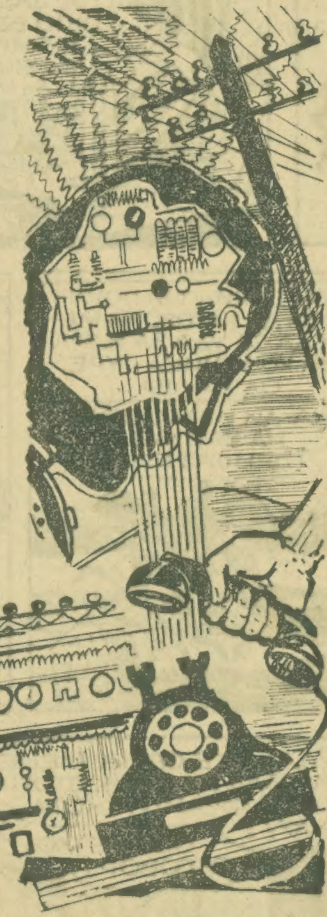

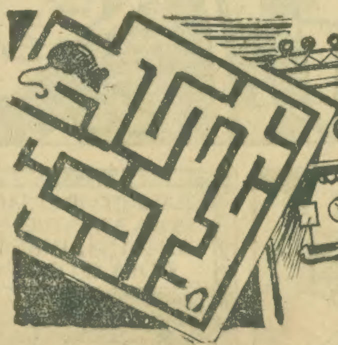

решење и нађе ново ако је потребно решити нов проблем.

Први „електронски мозак" начињен је крајем тридесетих година овог века. Та огромна справа, пуна електронских цеви и разних жица, могла је за неколико минута да реши проблем за који би добром математичару било потребно неколико месеци, ако не и година. Отада су „електронски мозгови" стално усавршавани. У пролеће 1953 године начињен је „701", досад најсавршенија „машина која може да мисли". Тај „701" састављен је од једанаест апарата, који могу да стану у једну осредњу одају.

Добром математичару потребно је шест секунди да сабере два четвороцифрена броја, осам секунди да одузме мањи број од већег и да изврши пробу, педесет секунди да помножи та два броја, а осамдесет да изврши дељење до четвртог децималног места. Међутим, за свега један секунд „701" може да помножи две хиљаде пари четвороцифрених бројева. Израчунајте: место једне рачунске радње за коју је човеку потребно педесет секунди, „701" изврши сто хиљада радњи!

Исто као што неупоредиво брже од човека решава једноставне рачунске радње, „701" налази решење и најсложенијих проблема. Он, например, с невероватном тачношћу израчунава густину и брзину ваздуха на одређеној тачки одређеног дела авионског крила или репа. Да би решио тај проблем, потребно му је седам минута. За то време он изврши осам милиона разних рачунских радњи, за које би човеку, и то уз помоћ обичних машина за рачунање, требало пуних седам година.

Мада човекове способности изгледају сићушне у поређењу с брзином и тачношћу електронских мозгова, „машине које мисле" биле би мртве и неупотребљиве без човека. Машина, додуше, може брзо и тачно да решава проблеме, али она не може да их поставља, нити зна чему њена решења служе. Она је само послушан и користан аутомат у рукама човека који ју је начинио.

Како, уствари, раде „електронски мозгови"? Кад научник наиђе на проблем чије му је решење потребно за даљи рад, он тај проблем испише помоћу нарочитих знакова на картоне одређене величине. Поред проблема, он забележи и упутства, тј. ред којим машина треба да обави разне рачунске радње. За те припремне радње, које може да обави само човек, потребно је понекад више дана или месеци. Тада се картони убацују у машину. Помоћу нарочитих уређаја, електронски мозак прво „запамти" податке и упутства, а затим почиње да ради држећи се тих упутстава. Решење излази из машине откуцано на једној траци.

„Електронски мозгови" су помоћници научника, и то помоћници од неоцењиве вредности. Они ће, како се предвиђа, бити све тачнији, бржи и „паметнији". Али, увек ће остати само помоћници. Јер, они могу само да „одговарају" на питања која им људи поставе. Они никад неће бити способни да сами поставе иједно питање.

БОРБА БОМБАРДЕРА
и ратних бродова

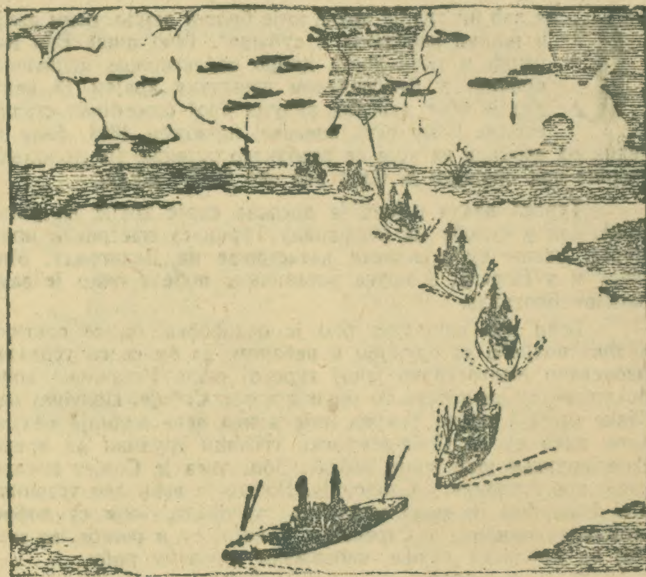

Претпоставимо да сте ви командант ове флоте од седам бојних бродова и да из облака одједном искрсне група непријатељских авиона. Издали сте потребне заповести и ваши људи отворили су ватру на непријатеља из противавионских топова. С једног брода погођено је десно крило једног авиона, а граната с другог брода захватила му је лево, тако да се оштећени апарат суноврато у море. Погођено је још неколико авиона, и то сваки са по две гранате, од којих је свака испаљена са другог брода. У току борбе никад нису више од два брода оборила један авион, али је сваки брод у сарадњи с другим успео да сруши по један авион.

Колико је авиона уништено?

Решење није лако, па вам дајемо одговор.

(Укупно је оборен 21 авион. Први брод је у сарадњи са осталих шест бродова оборио шест авиона. Други брод оборио је пет авиона, поред онога који је оборио у заједници с првим бродом. Трећи брод оборио је четири авиона, поред оних које је оборио са прва два брода. Четврти брод три, пети брод два, итд. Кад се сабере шест, пет, четири, три, два и један, добија се укупно 21.

Спорт у старој Грчкој

О професионализму и аматеризму у спорту данас се много говори и пише у свим земљама света, али је тешко поверовати да је тај проблем мучио и античке Грке — равно пре 2.500 година! Па ипак, то је истина. Модерни спорт пролази готово кроз исте фазе кроз које је спорт пролазио пре 25 векова.

Код старих Грка спортско вежбање било је најважнији део васпитања сваког човека. Стотине хиљада младића одушевљавале су се спортом, а суделовање на разним такмичењима било је за њих не само задовољство, него и начин да се прославе. Такмичења су приређивана врло често, и у најразличитијим приликама. Чак и на сахранама, после уобичајених погребних обреда, настала би надметања у разним спортским дисциплинама.

Постепено, настао је обичај да победници за своје успехе добијају награде, чија новчана вредност није била мала. Али, то није било све. Они су често по повратку у свој родни град обасипани великим наградама и почастима, а некима су чак подизали храмове и приносили жртве као боговима.

Временом, спорт је постао врло уносно занимање. Хиљаде снажних и здравих младића одавале су се због тога спорту као професији. Захваљујући свакодневном вежбању, они су постизали све боље резултате, тако да људи који су се спортом бавили из задовољства нису више могли да се мере с њима. Зато су се крајем петог века пре наше ере спортисти поделили у две групе — професионалце и аматере. Професионалци су се се називали „атлетама", а аматери су носили данас нимало симпатично име — „идиоти".

Професионалци су највећи део дана проводили у тренирању и припремама за утакмице. Свака спортска грана имала је свој начин вежбања. Тако су тешкоатлетичари највећу пажњу посвећивали — јелу. После уобичајеног вежбања, почињао је обед који је трајао и по неколико часова. За познатог атлету Милона из Кротона говорило се да је у току једног таквог обеда појео целог вола! О његовој чудовишној снази причале су се читаве бајке. Кажу да је он платнену траку око главе могао да прекине искључиво напором својих чеоних жила.

Професионализам је у старој Грчкој довео до опадања спорта, јер су многи престали да се баве њиме, уверени да не могу постизати никакве успехе у борби с професионалним такмичарима. Број активних спортиста био је све мањи, а то је постепено довело до опадања вредности спортских резултата.

Колико људи толико рукописа

Када децу учимо да пишу, стављамо им крижуљу или оловку у руку и говоримо им како треба да их држе и како да повлаче руком да би од различитих линија добили слова. Пошто савлада све знаке азбуке, дете се мало помало ослобађа наших првих савета и поступак при писању убрзо добија његове личне одлике.

Можемо се питати: како то да у једном разреду, са једним јединим наставником краснописа, који је сву децу учио да пишу само на један начин, после краћег времена ипак имамо толико врста рукописа колико и ђака.

Одговор је кратак: то је зато што човечји рукопис не зависи од учитеља, већ од низа других услова.

На првом месту, важан је материјал којим се пише. Тврђе оловке утицаће да слова буду тања и крхка, а мекше да су пунија и здепаста. Пера такође могу бити врло различита: од финих и гипких, до тврдих и затубастих.

Није без значаја ни то како се оловка држи: палац, кажипрст и средњи прст могу бити ближе зарезаном делу, држећи оловку готово под правим углом, а могу бити даље и онда оловка заузима кос положај према хартији. Исто је и код писања пером и мастилом.

Положај руке може бити врло различит и углавном се креће између две крајње могућности: „отвореног" положаја — ако се шака ослања на мали прст и нагиње на хартију својом спољном страном, и „затвореног" положаја — кад је цео унутрашњи део шаке окренут ка хартији. Однос између шаке и хартије много зависи од положаја који човек даје својој оловци. Неки чак држе оловку између средњег прста и кажипрста, тако да шака заузима крајње отворен положај.

Рукопис зависи и од тога да ли перо стављамо пљоштимице на хартију или га нагињемо на леву или десну страну; да ли хартија лежи право пред нама или је и она померена устрану, итд.

Као што се види, висина хватања оловке или држаље, положај руке, правац који дајемо средству којим пишемо, поред разних других услова, утичу на облик човечјег рукописа. Све то, опет, зависи од самог човека, јер свако према свом карактеру усваја поједине елементе од којих зависи рукопис. Ваља знати да и рукопис једне особе не мора увек бити исти. Она ће имати онакав рукопис какво је средство за писање у том тренутку изабрала, али ипак основне

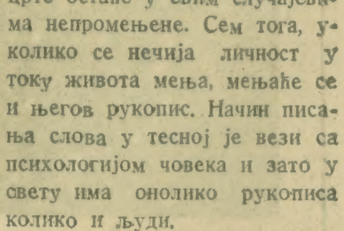

црте остаће у свим случајевима непромењене. Сем тога, уколико се нечија личност у току живота мења, мењаће се и његов рукопис. Начин писања слова у тесној је вези са психологијом човека и зато у свету има онолико рукописа колико и људи.

ПЛОВКЕ НА ВОДИ

Пловке су пошле да се купају у бари. Цртеж је доста занимљив, али ће за вас бити занимљивији ако га, као и сликар који га је израдио, нацртате једним потезом оловке. Покушајте да то урадите. Најпре загледајте цео цртеж и видите где је почетак а где свршетак, па тек онда почните.

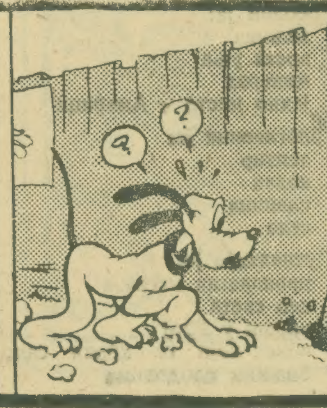

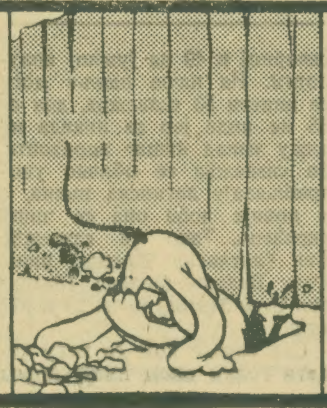

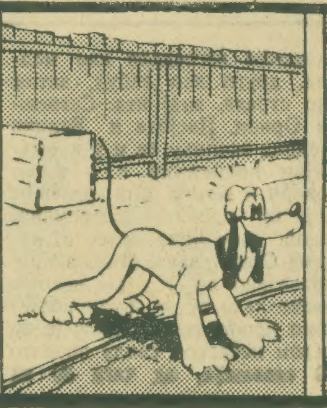

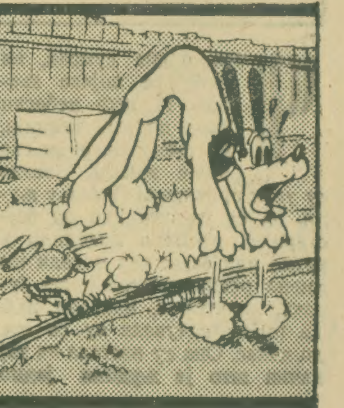

У ЗБЕГУ ПРЕД КОЧИНУ КРАЈИНУ

Стари и популарни српски списатељ Милован Видаковић оставио је, поред осталих дела, и један мало познат спис. То је почетак његове аутобиографије, која садржи занимљиве податке о животу српског народа с краја 18 века. У њој се говори и о односима Срба и Турака, нарочито спахија према својим сељацима, а дата је и понека шира слика унутрашњег живота српског села.

Видаковић се родио 1780 године у селу Неменикућама, испод Космаја. Пред почетак Кочине Крајине, кад му је било осам година, он је с породицом и читавим селом напустио Србију и прешао у Аустрију. То детињство у Србији описао је у својој аутобиографији.

Глас да ће заратити две моћне царевине, Аустрија и Турска, допро је и у село Неменикуће. Народ је знао да Турци пред сваки рат још жешће притискују рају и да тада немају никакве милости према њој. Због тога су села око Београда и уз друмове опустела. Народ је отишао у шуме, где је саградио бедне колибе од прућа или ископао земунице. У шуме је сатерао и стоку, али добар део летине није успео да сакупи. У Неменикуће дошао је спахија и позвао кнеза и кметове с народом па им саветовао да буду мирни и да не помажу Аустријанце ако желе да сачувају своје главе. После тога спахија натовари на кола све што је имао и оде за Београд. Сељаци се тада окупе у спахијином конаку и одлуче да цело село оде у збег, у густе шуме и лугове у подножју Космаја. Решили су да ту презиме, а кад гране пролеће да цео збег крене у Космај, на неко безбедније место.

„Тешка је била та зима у збегу, прича Видаковић. Смрзнути потоци почеше сад под ледом уздисати. По колибама је горела ватра дању и ноћу, људи су од дима почађавили, а од глади и од страха изнемогли, да их је била жалост погледати. Хране је убрзо нестало, нестало је и соли и није могла нигде да се набави. Јело се несољено месо и хлеб што се затекао, па су се многи поразбољевали и почели да умиру. Када је хлеба нестало, онда су млели кукурузне чокоте у жрвњу и тиме гладну утробу своју заваравали. Када је и тога нестало, брали су ресе од леске и то су млели да једу, али је било тако горко да се није нипошто могло јести“.

Народ у збегу једва је чекао да гране пролеће. Кад се и оно најзад појавило, завладала је велика радост. Из колиба и земуница измилели су људи и деца, изгладнели и болесни, да беру пупољке и да их једу. Преостала стока добила је пашу. Мутне пролећне воде и отопљени снегови опоменуше збег да помисли на своје станиште на неком безбеднијем месту. У исто време пуче глас да су Турци напали село Дрлупу и много народа одвели у ропство.

Због свега овога Неменикућани се сместе у нов збег на Космају, на једном пропланку обраслом густом и великом храстовом шумом. Свуда су биле дубоке дубраве опкољене високим стенама, тако да се збег могао лако одбранити и од веће силе. На оном месту где се могло лакше допрети до збега, ископан је шанац и постављене јаке страже. „Нисмо се бојали никаквог турског напада, прича даље Видаковић, а нарочито тада када су шуме олистале и када се развио честар, па је свако могао лако да се сакрије и да пуца на непријатеља.“

Са Неменикућанима били су и становници Кораћице и још неких других села. Збег је био на безбедном месту, али га је глад и даље мучила. Проје нико више није имао, а и соли је давно нестало. Једина храна била је месо. А тада је настао велики пост и народ није хтео да мрси. Купио је мед дивљих пчела, али му он брзо дојади. Понеко је имао нешто сувих шљива и ораха, „а који ни то нису имали, ти су се сасвим поразболели и стали умирати“. У збегу се нашао и један разуман свештеник који је запретио казном свакоме ко неће да мрси и разрешио је народ од поста. Овом збегу у Космају, као најбезбеднијем, притицала су и остала села, која су донела пројина брашна и соли.

У то време чуло се да је аустриска војска код Забрежја на Сави саградила мост, па је народ почео да прелази у Срем. Једног дана у космајски збег дошли су српски „фрајкори“, добровољци, и саопштили да је рат на прагу, да ће се цела земља усколебати, него да се народ крене у Срем, пошто и збег може да настрада. Збег се тада спусти с Космаја гонећи преосталу стоку. Тешко је било људима да напусте своја села и земљу, па су многи, да би прикрили своју тугу, путем певали, док су им сузе на очи ударале. Многи су се и враћали својим огњиштима.

Збег се кретао према Сави, полако и опрезно, поред шума и далеко од путева. Било је лето, месец јул 1788. Цео крај према Сави био је већ напуштен. Села пуста и у траву зарасла; нигде живе душе у њима. Виногради и баште закоровљени, а воћке притиснуте плодом савиле своје гране, јер није имао ко да их обере. Увече, кад би збег пао на ноћиште, одмах би поставио стражу. „Одмах јагње, јаре, ко шта има пече или кува. Стари потом уморни поспу, а ми деца уз момке на стражу, и већи део ноћи у игри и шали проведемо“.

Тако је збег од Космаја до Саве путовао неколико дана, а кад су једнога дана угледали Саву многи су се зачудили њеној величини, јер је до тада нису видели. Кад су угледали и мост преко Саве и силан свет који са својом стоком чека на ред да пређе у Срем, онда је тек настала кукњава и плач за „милим отечеством Сербијом“. Престао је и смех деце и свако се уозбиљио. Кад је космајски збег, пошто је чекао готово цео дан да се пребаци преко реке, стигао на сремску страну, онда су људи једни другима говорили: „Ево нас у Срему! Хоће ли нам икада суђено бити да се срећно опет у нашу земљу, у наше мило отечество вратимо?“

Тим речима завршава се и овај одломак из Видаковићеве аутобиографије. Он се никада више није вратио у своје село, а ни велик број оних који су улето 1788 године прешли мост на Сави код Забрежја.

ИЗГУБИЛИ КАНАДУ ЗБОГ ВЕЛИКИХ БОГИЊА

„Велике богиње су десет пута страшније и опасније од Британаца, Канађана и Индијанаца заједно. Оне су биле узрок нашег брзог повлачења од Квибека“.

Ово је забелешка из ратног дневника Чарла Кашинга, официра америчке ослободилачке војске која је била пошла да од Енглеза ослобађа северни део Америке. Северна америчка армија бројала је у јуну 1776 године око 10.000 бораца. Револуционарне снаге брзо су напредовале према северу у намеру да освоје Квибек, једно од највећих енглеских упоришта у Канади. Међутим, у војсци је завладала страховита епидемија великих богиња и више од половине војника оболело је од те тешке болести. Америчка ослободилачка војска морала је да одустане од опсаде Квибека и да се, носећи своје болеснике, повуче према Краун Поинту.

Пре но што је Едвард Ценер пронашао своју спасоносну вакцину, избијање великих богиња у једној војсци био је готово сигуран знак да ће победа припасти противничкој страни. Па ипак, још много пре Ценеровог открића, у неким источним земљама лекари и народни видари вршили су неку врсту примитивне вакцинације: из оспи оболелих људи узимали су гнојаву течност и преносили је на кожу здравих особа. Тако „вакцинисане“ особе оболеле би од лаке форме великих богиња и тиме стицале имунитет за цео живот.

Мада је овакво стицање имунитета било прилично опасно, већи део енглеских војника који су се борили против Американаца био је „вакцинисан“ против великих богиња. Узалуд је Џорџ Вашингтон тражио да се на сличан начин заштите и амерички војници. Наиме, у многим ослобођеним покрајинама, па чак и у његовој родној Вирџинији, вакцинисање је било забрањено законом. Вашингтон је тада затражио дозволу од Конгреса, али, и не чекајући да та дозвола стигне, наредио је да се сви војници његове армије који нису прележали ову тешку болест цепе против ње. Захваљујући баш томе, његова армија, која је бројала хиљаду људи, успела је да заузме од Енглеза град Бостон. Јер, и неки енглески команданти били су против цепљења, а међу њима и генерал Хоу, бранилац Бостона. Епидемија великих богиња захватила је његову армију, тако да он није био у стању да се одупре Вашингтоновим снагама.

Али, као што је епидемија великих богиња олакшала Вашингтону победу код Бостона, тако је појава те исте заразне болести онемогућила напредовање америчке војске у Канади. Захваљујући великим богињама, Енглеска је успела да одржи Канаду.

ГРАД НА ДНУ МОРА

Све је чешћа појава да се са морског дна подижу потонули бродови с драгоценим товаром. Од бродова потопљених недавно, највише за време Првог и Другог светског рата, вешти рониоци прешли су на једрењаке и галије из давних времена, кад се није знало за парне бродове. Те прастаре лађе крију у себи понекад читава богатства.

Недавно је поручник Хари Рисберг, с пет другова, пошао да у Карипском Мору тражи једну давно потопљену шпанску галију. Али, у водама око Јамајке, где је веровао да ће пронаћи остатке некадашњег брода, чекало га је велико изненађење. На морском дну, не далеко од Кингстона, главног града острва, према пучини, открио је читав један потонули град.

Било је то 7 јула 1692 године, у првим јутарњим часовима, док је читава варош мирно спавала на свом пешчаном спруду. Почеле су да севају муње, уз страшну грмљавину и кишу. Пљусак се убрзо претворио у прави потоп. Оркан је носио кровове с кућа. Почео је и земљотрес. Огромне пукотине отвориле су се на много места, гутајући читаве зграде с њиховим становницима. Планули су пожари, нарочито у радионицама шећера и сладуњави, жути дим, прекрио је град. Све је то трајало само неколико тренутака. А тада — стопили су се земља и море.

Кад се после извесног времена сунце с муком пробило кроз густе облаке, од града није више било ни трага. На дну Кингстонског Залива лежао је Пор-Роајал са својим ризницама злата и магацинима пуним најдрагоценије робе. С лица земље нестало је ово чувено гусарско гнездо у које су се склањали са свим својим богатством пирати читавог света, разни бандити и људи стављени ван закона у својим земљама. Пор-Роајал називали су у то време пиратским Вавилоном.

Поручник Рисберг знао је да је једна велика шпанска галија, која је носила богат товар злата и сребра, настрадала у овим водама ноћу 4 априла 1683 године. Он није ни сањао да иде у сусрет много драгоценијим открићима. Обукао је гњурачко одело, ставио на главу бакарни калпак и још једном испитао како функционишу справе за довођење кисеоника. На одређеном месту, где је сматрао да лежи галија, заронио је. Зачас је био на песковитом морском дну. Вода око њега била је прозирна. Море око Антила с правом ужива глас најбистријег међу свима морима. Гњурац је угледао коралне гране и многобројне сунђере. Али, од бродских олупина ни помена. Прегледао је читав венац морског растиња, али узалуд.

Рисберг је већ хтео да се врати на површину, претпостављајући да су галију одвукли таласи даље према пучини, кад се изненада, из магловите морске дубине, указала пред њим визија: кућа обложена коралима. Иза ње још једна. Рисберг је помислио да су то халуцинације услед јачег притицања кисеоника из апарата за дисање. Али, визија се није губила. У свом коралном накиту куће су личиле на дворце, на катедрале, на тврђаве... Рибе најчуднијих облика биле су једини становници овог зачараног града.

Човек је тада кренуо према најближој кући и кроз провађени зид закорачио унутра. Цев за довођење ваздуха дозвољавала му је да пође још даље. Изненада, као у неком страшном сну, из помрчине су се указали огромни рачји краци, а с друге стране пружили су се к њему пипци полипа такве величине о којој гњурац није могао ни да слути. Уплашен, повукао је уже за сигнализацију и за кратко време био је на површини.

Поручник Хари Рисберг први је човек који је на дну Карипског Мора угледао потонули град Пор-Роајал. Нема сумње да ће његовим трагом кренути многобројне екипе гњураца, намамљене гусарским благом, које ће покушати да то благо, после пуна три века лежања на морском дну, извуку на светлост дана.

КАКО СЕ НЕКАД РАТОВАЛО

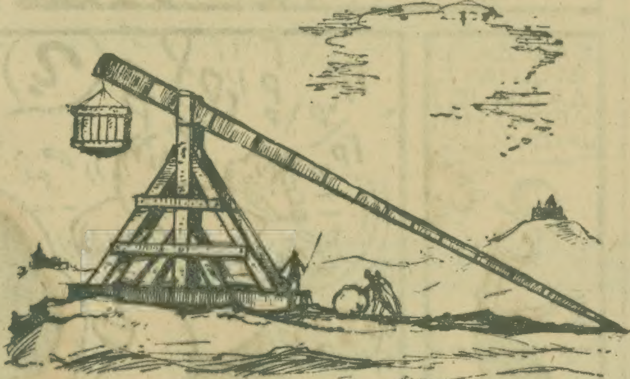

Данас постоје топови који могу да бацају гранате на необично велике даљине. Међутим, некад је било веома тешко, готово неизводљиво, бацити мало већи камен или ђуле на релативно малу даљину. Слика коју вам приказујемо претставља један велики бацач камења, који је био право чудо свога времена. Он је био „савремен“ крајем 12 века.

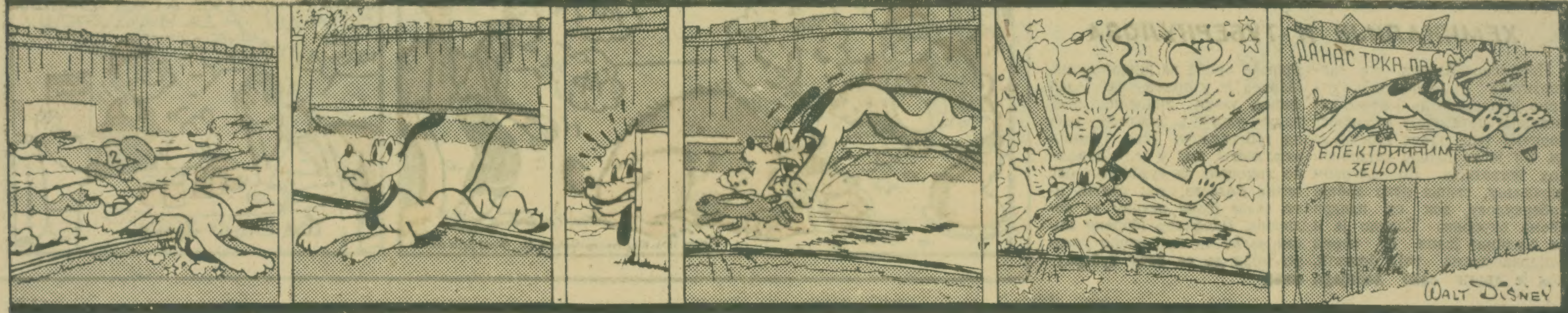

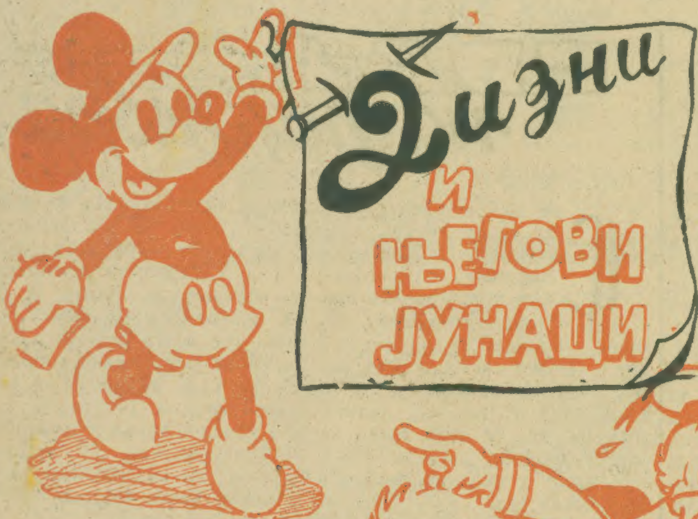

Млада и енергична човека који покушава да оствари неку нову идеју или да стару прилагоди савременим приликама, неуспех у почетку може да сломи или да га још више потстакне на рад. Ово последње догодило се и Волту Дизнију кад је имао двадесет и једну годину. Био је пун амбиција. Око себе окупио је неколико младих људи и одлучио да старе бајке претстави живим цртежима. Ти млади људи — цртачи углавном су правили слике за каталоге разних пољопривредних машина. Послови нису ишли како треба и предузеће је пропало, али Дизни није клонуо. Дуго је размишљао и најзад одлучио да крене у Холивуд.

Два месеца доцније он је већ био у Калифорнији. Дао се свим жаром на посао. Године су пролазиле једна за другом — равно њих тридесет — и Дизни је успео. То је постигао захваљујући углавном двема личностима: Мики Маусу и Паји Патку. Тако је Дизни постао најпознатији савремени творац бајки. Њега знају широм света. Где год дође примају га одушевљено. Кад црта филмове, он непрекидно мисли и поставља питања: Да ли ће ово занимати Финце? Да ли ће се ово допасти Бразилијанцима? Да неће овај гест који је у Америци безазлен бити увредљив за Французе? итд.

Његови први цртани филмови, који су трајали највише седам минута, били су свуда радо примљени. Ни приходи нису изостали. Једнога дана Дизни се одлучио да направи дугометражни филм. Сав новац што је имао, а нешто је позајмио и из једне банке, уложио је у остварење своје замисли. Али, пре него што је филм био готов, Дизни је остао без новца, па се поново морао обратити банци. Док је банчин стручњак посматрао завршни део филма, Дизни је студирао његов израз лица. Али, све је било узалуд. Лик стручњака био је без икаквог нарочитог израза. Ћутећи, Дизни га је отпратио до кола; био је уверен да ће га одбити. Кад је стручњак ушао у кола, наједном је промолио главу кроз прозор и прекинуо тешко ћутање:

— Знате, Волт, ја мислим да ће овај филм имати лепог успеха.

Тиме је питање зајма било решено. Ово пророчанство тачно се испунило. Филм о коме је овде била реч био је „Снежана“, која је изишла из студија 1937 године и донела Дизнију преко четири и по милијарде франака, а стајала је свега 525 милиона. Сматра се да ће „Петар Пан“ проћи још боље.

Поред великог одушевљења за рад, Дизни има и необичну енергију. Једног дана саветовали су му да игра голф да би се мало размрдао, јер исувише времена проводи у студију. Али, њега су љутиле појединости те игре, па ју је напустио после неколико месеци.

Ипак је нашао себи разоноду. У својој башти начинио је малу парну железницу. Пруга је дуга око 900 метара. Она иде поред базена за купање, прелази преко једне „долине“ и пролази кроз тунел направљен од бетона. Железница је тачно осам пута мања од нормалне железнице. Дизни одушевљено седа у локомотиву и сам тера овај чудни воз. Често вози и своје госте, пошто у сваки вагон може да стане по један путник.

Дизни је исто тако одушевљен посматрач покрета животиња. Он сматра да су људи изгубили многе покрете које животиње још имају. Например, људи се ретко чешу, а животиње, као например медвед, чешу се по цео дан. Он је узео животиње за јунаке својих цртежа јер оне брзо реагирају и у томе учествује цело њихово тело. Ето, например, кученце маше репом, али му се и груди крећу, затим уши, ноге, очи; скаче човеку у крило, трчи по соби, лаје итд. А човек? Он је миран; он се покорава правилима средине у којој живи. Деца су већ нешто друго, али и она једнога дана постају као и одрасли. Узмимо, например, Пају Патка. Он има велики кљун, крупне ратоборне очи, висок и покретљив врат, увек уздигнут репић — сав је у покрету. Не може бити лепши пример за цртача.

Дизни је један од највећих пријатеља животиња, а можда и највећи који је икад постојао. Доказ те његове љубави према животињама су и његови филмови: „Острво фока“ и „Водене птице“. Ове године приказиваће се нови филм „Земља медведа“, затим један кратак филм о животу алигатора итд. Нигде у тим филмовима нема човека. Животиње, иако су „интелигентне“, нису ипак толико развијене да могу саме да снимају филм, па то морају да раде људи. Док су снимане за филм, животиње су се у почетку плашиле, али су фотографи најзад успели да их припитоме. За то је требало много стрпљења и истрајности. Фотографи су најпре наместили своје камере близу воде да би се животиње привикле на њих, па су тек после дугог времена успели да сниме оно што су хтели.

Навешћемо примере како је то тешко радити. Два кинооператера провели су седам пуних месеци на обали једног језера да би снимили живот даброва. Једна екипа пратила је две године групу јелена по шумама, а како је тамо терен био неприступачан, храна им је допремана хеликоптером. Иако су ови филмови били веома кратки, они су Дизнија одушевили, па се после одлучио да сними дуже. За тај подухват изабрао је пустињски предео Америке, који је пун гмизаваца, инсеката и других необичних животињских врста. Неке од њих проводе дане у пукотинама, због топлоте у току дана, и тек се увече појављују, а то је погодно време за фотографисање. У тим филмовима ми видимо јастребове, змије, слепе мишеве, пауке, шкорпије итд.

Публика одушевљено прати живот и борбу ових бића, коју она свакодневно воде да би се одржала. Живот једне врсте осице несумњиво је права драма. То је једини становник пустиње који се не боји огромног паука познатог под именом тарантула. Док носи јаја, осица га јури. Уместо да га убије, она га једним убодом учини неосетљивим. После тога снесе му јаја у уста, а затим га закопа у песак. Ларва се излеже и поједе тарантулу која умире, а после тога рађа се нова зоља. У тим филмовима може да се види и како жаба гута стоногу, како шкорпије играју, како се корњаче боре итд. Ово је само мали број драматичних сцена из свакодневног живота разних животиња.

Многи ће се запитати како је постао Паја Патак. Веровали или не, идеја за њега није поникла код Дизнија, док је гледао пловку. Глас Паје Патка био је глас једног јарета кога је неки дечак одгајио на цуцлу. Тај дечак звао се Неш. Он је умео сјајно да подражава разне животињске гласове и тако је зарађивао хлеб. Он је пред публиком, у којој је било највише деце, подражавао гласове свих животиња које би публика желела да чује. Доцније се упознао са Дизнијем и тако су нашли један згодан глас, па су дошли на идеју да створе Пају Патка.

Сада Дизни ради на филму: „20.000 миља испод мора“.

ХЕМИКАЛИЈЕ И ТУБЕРКУЛОЗА

Професор Марвин, са универзитета у Вирџинији, открио је недавно да извесне хемикалије повећавају отпорност човечјег тела према туберкулози. Он је то најпре установио код животиња. По његовом мишљењу, свиња лако добија туберкулозу, док су пацови веома отпорни. Слично је и са људима; једни су веома отпорни према тој болести, док је други лако добијају. Вршећи пробе на животињама, Марвин је утврдио да један енцим, звани ликоцин, игра видну улогу у заштити тела од туберкулозе. Тако, например, пацов има у телу довољно ликоцина за сузбијање ове опаке болести, док свиња има свега једну петину те количине. Професор Марвин мисли да ће на овај начин ускоро моћи да се лечи туберкулоза.

ВЕРОВАЛИ или не...

ЗАМАК ЗА КИКИРИКИ

Почетком 19 века кикирики су били реткост у Европи и због тога је њихова цена била необично висока. Године 1800 неки морнар по имену Жан Лаграв донео је са свог прекоморског путовања четрдесет и једну врећу кикирикија. За њих је брзо нашао купца. То је био неки племић, који је морнару за његов кикирики дао свој велики замак „Бонагил“.

ЦВЕТ-КАМЕЛЕОН

У Мексику расте једна биљка чији цвет, сличан кризантеми, трипут дневно мења боју. Цвет је изјутра бео, у подне црвен, а предвече постаје љубичаст или тамноплав. У току ноћи овај чудновати цвет поново побели.

ПРИПИТОМЉЕНИ ВУК — ВОЂА ЗАПРЕГЕ

Канадски ловац Хари Херисон, који већи део године проводи у поларним областима у лову на животиње са скупоценим крзном, има запрегу паса коју предводи један припитомљени вук. Пре неколико година наишао је Херисон на једну вучицу с младунчетом. Вучицу је убио, а младунче понео са собом. Вучић је растао поред његових запрежних паса и, временом, примио је све њихове особине, заборавивши потпуно дивљину у којој је дошао на свет.

ПРИЗНАЊЕ МАТЕРИНСТВУ

Афричко племе Бонгонго бира себи новог поглавицу сваке године, и то увек у исти дан. Избор новог поглавице веома је лак, јер по једном старом обичају на тај положај долази жена која је прва у новој години постала мајка.

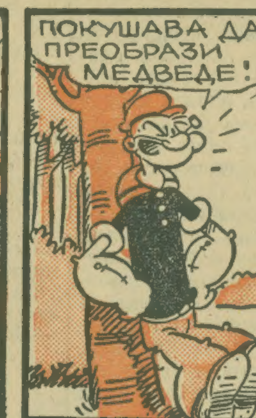

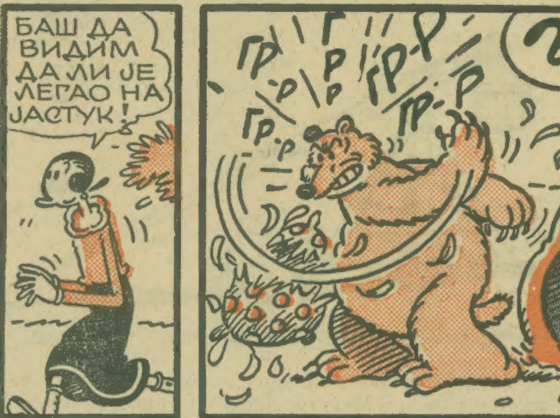

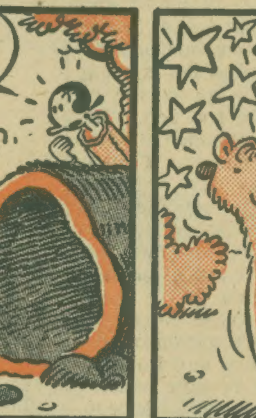

ЧИЈИ ЈЕ ОВО ЖИВОТОПИС?

Овде ћемо вам дати животопис једног нашег приповедача, чије се једно дело сада снима и за филм.

Родио се 1875 године у Мостару. Почео је писати врло млад и до 1901 године дао је неколико збирки приповедака, стихова и позоришних покушаја. То су младићки радови у којима је он тек тражио свој пут. Од почетка 20 века почиње зрелији рад и даје дела од вредности, у која спадају: четири књиге приповедака „У часовима одмора“, збирке „Моји познаници“ и „Комшије“, три веће приповетке: „Јарани“, „Дивљак“ и „У ћелијама“, три романа: „Стојан Мутикаша“, „Женидба Пере Карантана“ и „Мајчина султанија“.

Да ли сте се сетили о коме је реч? Ако, нисте, читајте даље.

Поред овога, он је написао и неколико позоришних комада: „Он“, „Адембег“, „Птице у кавезу“, „Зулумћар“, „Повратак“, „Ајша“.

Као ретко ко од српских писаца, он се стално развијао и давао све боља дела, приказујући свој крај. Увек је умео да одабере добру грађу, да нађе занимљиву анегдоту. Причање му је лако и природно, стил доста једноставан, непосредан и јасан. Бољи је као писац у приповеткама него у романима. У неким комадима показао је и своје лирске способности и вештину за сцену. Умро је 1919 године.

Ако се ни сад нисте сетили о коме је реч, дајемо вам одговор.

(Светозар Ћоровић)

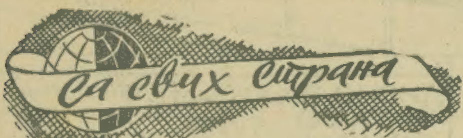

СОЛАНИН

Соланин је отров који се налази у кромпиру и у неким њему сродним биљкама. И у народу је познато да су клице које избијају упролеће из гомоља кромпира који је извађен из трапа отровне. У добрим кромпирима има врло мало тога отрова, док га више има у ситним, недозрелим кромпирићима. Соланин се није могао пронаћи у врелој води у којој се барио кромпир. Пошто су количине соланина које се налазе у кромпиру веома мале, то не може бити говора о неком тровању соланином. Да би се то десило, потребно би било да се поједу у један мах велике количине кромпира.

ПРЕТЕЧА БОЈНИХ БРОДОВА

Као први (поред сличних) бојни или линиски брод и претеча данашњих бојних бродова сматра се енглески ратни брод „Господар мора“, који је саграђен и пуштен у саобраћај 1637 године.

Овај брод послужио је као модел за изградњу оваквих бродова и њихово даље усавршавање дуже од два века. Његова носивост износила је око 1680 тона, био је дуг око 50 метара, широк око 15 метара, а газио је преко 5 метара. Наоружан је био са 100 топова који су били распоређени на три батериске палубе. Само је један мали број топова био смештен на прамцу. Посада је износила око 600 људи.

УНИШТАВАЊЕ МОЉАЦА

Мољци могу да нанесу велику штету оделу и рубљу, па их зато треба уништавати. Јаја и гусенице мољаца могу на више начина да се униште: четкањем одела, прашењем, изношењем на сунчану светлост итд. Довољно је да се одело изложи деловању летњег сунца само један час па да се у њему униште мољци у свим облицима развитка. Мољци се могу уништити и високом температуром (око + 50° Ц), затим врелом водом и ниском температуром. За уништавање мољаца сигурније су високе температуре. Поред тога, употребљавају се и хемиска средства, од којих је најпознатије нафталин. Жене су обично узнемирене кад виде мољце како лете по соби, па их јуре и уништавају. Међутим, од тога имају мало користи, јер ти мољци који лете већ су положили своја јајашца.

ЦИГАРЕ И ЦИГАРЕТЕ

Колико је познато, прве цигаре почеле су да се праве на Хавани, одакле су се и извозиле. О њима су писали Колумбо и његови сапутници. Међутим, прве цигаре у Европи почеле су да се израђују много доцније, тек почетком 19 века, али је њихова израда знатно усавршена. Није познато где су почеле да се праве прве цигарете. Американци сматрају да су они први почели да их израђују. Цигарете су иначе дошле у Европу са истока између 1840 и 1850 године. У Енглеску и Француску цигарете су донели војници после завршетка Кримског рата. Цигаре и цигарете праве се од дувана, само што се дуван за цигаре умотава ручно или машином у лист дувана, док се дуван за цигарете увија у фину хартију.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

УТВРЂИВАЊЕ ПОРЕМЕЋАЈА У КРВОТОКУ

Да крв из мишице доспе у врх палца на нози нормално је потребно двадесет секунди. То време зове се у медицини „време крвотока“. Али, ако крв на свом путу кроз тело наиђе на препреке, то време може да траје двапут, па и трипут дуже. Утврђивање „времена крвотока“ било је досад веома компликовано и за болесника доста нелагодно. Зато су дуго вршена испитивања да се то олакша, па је најзад пронађен нов метод, који се већ примењује на једној клиници за кожне болести у Бечу.

Пацијент прво мирно лежи 15 минута. Тада му се у вену, у удубљењу лакта леве руке, убризга 10-процентни раствор натријум-флуоресцина, а у истом тренутку начини зарез на врху палца леве ноге. У току једног минута, у размацима од једне секунде, из ранице се узима по једна кап крви и преноси на нарочиту хартију за сушење. Хартија се после тога стави под ултравиолетну светлост и она кап крви која садржи флуоресцина засветли. Упоређењем времена кад је извршено убризгавање флуоресцина и времена кад је узета та светла кап утврђује се тежина поремећаја у крвотоку болесника.

КОРИСТАН ИЗУМ ЗА АУТОМОБИЛИСТЕ

„Сервикатор“ је једна нова справа која возаче аутомобила опомиње шта треба у појединим тренуцима да ураде да би им кола увек била исправна. Овај апарат има електрични контролни механизам везан с мотором. Кад аутомобил превали одређен број километара, „сервикатор“ избаци један од картона с наређењем, који се по утврђеном реду раније ставе у њега. Например, после вожње од 500 километара „сервикатор“ препоручује контролу точкова и батерије, количине воде у „киперу“ и бензина. Други картон саветује свестран преглед кочница, мотора, лежаја точкова итд. Америчка аутомобилска индустрија намерава да ову корисну справу уграђује у сва кола сериске производње.

КО СТВАРА КИСЕОНИК У АТМОСФЕРИ

Биљке стварају кисеоник у атмосфери. Оне из ваздуха узимају угљен-диоксид, а ослобађају кисеоник, јер угљеник користе за грађу свог тела. Пре појаве биљака на Земљи, атмосфера је садржавала кудикамо веће количине угљен-диоксида него што их има сада, а није садржавала слободан кисеоник.

ОТПОРНОСТ ЖИТА ПРЕМА СУШИ

Најотпорније жито према суши је сирак, затим долази просо и кукуруз, па јари јечам и јара пшеница. Овас осећа већу потребу за влагом него иједно друго жито, затим раж и озима пшеница.

ГАМА-ЗРАЦИ УБИЈАЈУ ВИТАМИНЕ

Зраци из атомског зрачења досад су се употребљавали за уништавање микроба у храни. Међутим, после свестраног испитивања установљено је да гама-зраци уништавају и витамине у храни. Том приликом утврђено је да је 70 од сто витамина А у млеку уништено кад је млеко било изложено гама-зрацима у току шест часова.

БЕШУМНИ МОТОР

Недавно је направљен нов мотор од 7,5 коњских снага који ради без икаквог шума. Овај мотор нарочито је погодан за ловце, а није много тежи од ранијег модела који је имао три коњске снаге.

ГРАМ ЈЕ...

За основну јединицу мере за тежину узета је тежина једног кубног сантиметра хемиски чисте воде мерене на температури од +4 степена Целзијусова, дакле њена специфична тежина. Та тежина назива се грам.

НАЈРАШИРЕНИЈИ ХЕМИСКИ ЕЛЕМЕНТИ

Кисеоника има у води 85,8 од сто, у земљи 46,6 од сто, а у ваздуху 23,1 од сто. Осим тога, у земљи има: силицијума 27,7 од сто, алуминијума 8,1 од сто, гвожђа 5 од сто, калцијума 3,6 од сто, магнезијума 2,9 од сто, док тих елемената нема у води и ваздуху. Натријума има у земљи 2,9 од сто, у води 1,2 од сто, а у ваздуху га нема. Калијума има само у земљи, и то 2,6 од сто, док водоника има у земљи 0,1 од сто, а у води 10,7 од сто. Сумпора има само у земљи, и то 0,05 од сто. Други елементи: хлор, угљеник, азот, бакар и олово заступљени су углавном у земљи, и то испод једног процента. Из овога се види да се земља највећим делом састоји од силицијума и кисеоника, морска вода од воде (кисеоник и водоник) и соли (натријум и хлор), а ваздух од кисеоника и азота. Кисеоника има иначе у свим органским спојевима.

ХЕЛИКОПТЕР УМЕСТО КАТАПУЛТА

По мишљењу неких стручњака, хеликоптер ће ускоро добити много већу примену у војној авијацији, а и знатно ће утицати на изградњу носача авиона. Досад су авиони узлетали и спуштали се на писту која се налази на бродуносачу авиона. Те писте морале су бити доста дуге да би се обезбедило сигурно узлетање и слетање. Међутим, један од тих стручњака мисли да ће ускоро моћи да се израђују тако јаки хеликоптери који ће бити у стању да авион подигну са палубе носача и да га пусте да лети. Исто тако, ти хеликоптери спуштаће авионе на писту. То ће утицати да писта буде знатно краћа, јер неће бити потребан простор за узлетање и слетање какав је досад постојао.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

ЗА СТОЛОМ

Четири породице, које се састоје свака од оца, мајке и једног детета, морају да се сместе на дванаест столица око једног округлог стола, с тим да сваки човек буде између једне жене и једног детета, свака жена између једног човека и једног детета и свако дете између једног човека и једне жене. Сем тога, два члана једне породице не смеју да седе један поред другог.

Како бисте разместили ове четири породице око стола? Ако не успете у томе, прочитајте наш одговор:

Обележићемо људе са М, жене са Ж, а децу са Д. Сем тога, означићемо четири породице бројевима 1, 2, 3 и 4. Ево вам једног од више могућних решења:

$М_1$—$Д_3$—$Ж_2$—$М_4$—$Д_1$—$Ж_3$—$М_2$—$Д_4$—$Ж_1$—$М_3$—$Д_2$—$Ж_4$

ВАСИНА ШЕТЊА

На периферији Београда подигнуто је петнаест скоро једнаких малих кућа. У свакој станује по једна породица, само у једној станује сам Васа. Он свако вече прође поред свих четрнаест кућа да би дошао у своју. Увек иде само правим линијама, мењајући правац свега шест пута. Поред сваке куће, па и поред своје, прође само по једанпут. Како је он изводио ту своју шетњу?

Погодићете сасвим лако ако пажљиво гледате слику 1 и, пре свега, пронађете кућу у којој станује Васа.

Ако нисте у стању да сами решите тај задатак, погледајте сл. 2 и одмах ће вам све бити јасно. Васа је шетао од своје куће означене словом М у правцу стрелице на број 1, па на 2 итд.

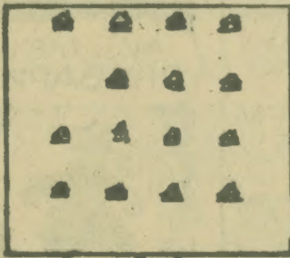

Сл. 1

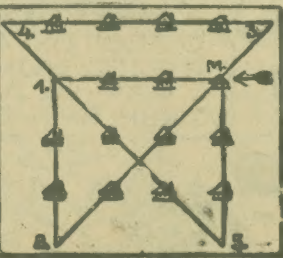

Сл. 2

ЈАЈЕ КАО ЧИГРА

Скувајте једно јаје тврдо, али по могућству треба да се кува у усправном положају. Онда га преко средине обавијте танким

концем. Наместите га тада на неки гладак сто, притисните прстом одоздо и брзо повуците конац. Јаје ће се, будете ли то вешто извели, окретати као чигра.

ТРИ КРАТКА ПИТАЊА

1) Шта је то: иако их нико не зове, ноћу се саме јављају; иако их дању нико не дира, нестају?

2) Који су то бројеви који постају већи кад им се одузме 1?

3) Шта је то: што се више има, све се мање види?

Уколико не можете да се сетите, дајемо вам и одговор:

1) звезде; 2) римски бројеви IV и IX. Ако им се одузме јединица, постају већи, тј. V и X. 3) помрчина.

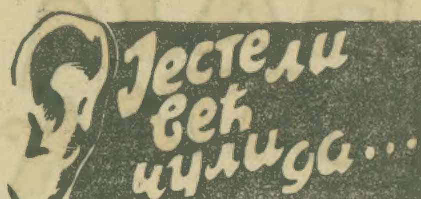

...ако би метеорска прашина и даље падала на Земљу у истој количини као што пада данас, у години 3.000.000.000.000.000 Земља би удвостручила своју данашњу масу.

...само за годину дана један бор може да излучи око 20 килограма смоле.

...у Јужној Африци живи једна врста козорога који под сваким коленом има по једну ваздушну кесу.

Кад козорог трчи, кесе се наизменично празне и пуне, производећи притом звуке који потсећају на оштар звиждук.

...да би се поставили темељи за џиновску фабрику хидрогенских бомби у Савана Риверу, у Јужној Каролини, ископано је толико земље да би се од ње могао начинити бедем исте ширине и дужине као познати Кинески зид.

...кад се црвено мастило осуши на стаклу, оно мења боју и постаје зелено.

...у афричком племену Бавили гробови умрлих украшени су земљаним судовима у којима се иначе држи нека врста домаћег пива. Око сваког гроба налази се онолико судова колико их је покојник за живота испијао у току једног дана.

...вулкани на Сендвичким Острвима избацили су досад толико лаве да би та огромна маса могла да покрије читаву Европу, и то слојем који би био дебео око 33 сантиметра.

...прво налив-перо начињено је 1898 године. Проналазач налив пера био је Фридрих Сенекен.

...аксолотл, једна врста америчког гуштера, поједе само

за један оброк толико хране колико износи његова тежина.

...на даљини од шест миља, светлост која избија из експлодиране атомске бомбе сто пута је сјајнија од Сунца

Водоравно: 1) западнофински народ у северном делу Скандинавије. 5) врста менице; 7) град на западној обали Индије; 8) Лудолфов број; 10) мушко име; 11) место у Црногорском Приморју; 12) град на Јадрану; 13) гасовити облик материје; 14) врста першуна; 15) презиме француског књижевника; 16) становник азиског континента; 18) врста муве снажних крила и кратких пипака. 19) голман; 21) врста папагаја; 22) део коњске опреме; 24) напољу (хрв.); 25) стара мера за тежину; 26) женско име; 27) град у Сирији; 28) хемиски знак за лантан; 29) каиш за опанке; 30) преношење неког права на другог, уступање; 32) сој.

Усправно: 1) језеро на спуштеном ушћу реке; 2) турско купатило; 3) стара египатска мера за злато; 4) место у Малој Азији где је Александар победио Дарија; 5) десна притока Црног Дрима; 6) справа; 7) пустиња на југу Арабиског Полуострва; 9) држава у Азији; 11) врста песме; 13) склониште за стоку; 15) аласи; 17) женско име; 19) коњ црне длаке; 20) прибор за тенис; 21) јемство на меници; 23) географска карта; 26) невреме праћено ветром; 27) свети бик старих Египћана; 29) планина у Грчкој западно од Солунског Залива; 31) слово латинице.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) Зола; 5) ливада; 7) Роден; 8) па; 10) ован; 11) зар; 12) сир; 13) бета; 14) ат; 15) тенис; 16) иперит; 18) отац; 19) емонал; 21) агаве; 22) ем; 24) радо; 25) иго; 26) ада; 27) смук; 28) пи; 29) овера; 30) Равена; 32) мета.

Усправно: 1) зидар; 2) Овен; 3) лан; 4) Ад; 5) ловити. 6) апатит; 7) роса; 9) Арас; 11) Зеница; 13) Веране; 15) Тетово; 17) помада; 19) Агадир; 20) легура; 21) Арап; 23) Мока; 25) имена; 27) „Свет“; 30) ово; 31) ај.

ПАЈА ПАТАК

ЗИД ОД ЦИГАЛА И ЦЕМЕНТА! БАШ ШТО МЕНИ ТРЕБА!
МАЛИ ЗИДАР
...И ПОШАЉИТЕ ОДМАХ!
ПО ЖЕЉИ, ГОС'НЕ ПАЈО! КРОЗ ПЕТ МИНУТА!
А САД НА ПОСАО!
ЦЕМЕНТ
ШТА ТО РАДИШ, УЈКА ПАЈО?
ЗИДАМ ОГРАДУ, ШВРЋО!
УЈКА ПАЈО, ЧИНИ МИ СЕ ДА НЕ ТРЕБА ТАКО...
УМУКНИ! ТАЧНО СЕ ДРЖИМ УПУТСТАВА ИЗ КЊИГЕ!
ХМ! ЈЕСИ ЛИ У ТО БАШ САСВИМ СИГУРАН?
СИГУРНО ДА САМ СИГУРАН!
ЧЕКАЈ ДА ЗАВРШИМ! ТЕК ОНДА ИМАШ ПРАВА ДА СТАВЉАШ ЗАМЕРКЕ!
ДОБРО!
ЕВО, ГОТОВО! БАШ САМ МАЈСТОР!
ХАЈД! ДА ЧУЈЕМ ШТА ИМАШ ДА КАЖЕШ?
ПА, НИШТА СЕМ...
...НЕМА КАПИЈЕ!
ДИВНО, ПАЈО! И ТАКО РОМАНТИЧНО!
СВЕ САМ РОЂЕН ЗА РОМАНТИКУ, ПАТО!
WALT DISNEY

Волт Дизни:

ДУШКО ДУГОУШКО

И ДРУГИ ДОБРИ И РЂАВИ СТАНОВНИЦИ ЊЕГОВЕ ВАРОШИЦЕ И ОКОЛИНЕ

УМ ЦАРУЈЕ...